

Diario da I Semana de Estudios Históricos

O pequeno retraso, de acordo co horario previsto, para partir de Lugo en dirección a O Cebreiro, segundo o programa da I Semana de Estudios Históricos, non é de extrañar debido ás atencións que a organización tivo cos cincuenta participantes: entrega de bordóns e morraís, entrevistas para os medios de comunicación e saúdos das autoridades presididas polo Presidente da Diputación Provincial de Lugo, Francisco Cacharro Pardo.

Cun tempo ameazante, tras dous días de chuvias torrenciais, os peregrinos e os vinteseis membros da organización, da Cruz Roxa e de Protección Civil saímos da Cidade do Sacramento en autocar con destino ó punto de iniciación da peregrinaxe xacobeá cun ambiente apropiado pola acertada idea de amostrarnos un video sobre as igrexas románicas da comarca de Chantada, comentado polo profesor Yzquierdo Perrin que, ó longo da semana sería o experto cicerone que nos había asesorar nas visitas ós monumentos do camiño santiagoués.

O CEBEIRO

O reencontro con Eliás Valiña Sampedro, comisario-coordinador do Camiño de Santiago e párroco de O Cebreiro, a chuva, as pallozas (pernoctariamos nunha delas), o concerto de zanfoña e organistrum, o discurso de inauguración pronunciado polo señor Cacharro Pardo, a bendición dos bordóns e morraís polo bispo Fray Xosé, a lección inaugural impartida polo profesor Carmelo Lisón, o xantar e á cea de irmandade... tantos actos no transcurso da tarde e primeiras horas da noite agoraban unha semana de actividade relixiosa-cultural plena de inesquecibles vivencias. Ó remate da cea, o presidente da Asociación de Amigos dos Pazos manifestaría o seu apoio á I Semana de Estudios Históricos e os gaiteiros da Diputación aledariánnos con aires folclóricos. Cacharro Pardo, antes de voltar a Lugo manifestou: "Peregrinar é sacrificio e penitencia, pero tamén sentirán a regalia de estreitar amizades".

NOVOS AMIGOS

As miñas primeiras conversas cos compañeiros no transcurso do día foron aleccionadoras. Monseñor Nikolaus Wyrwoll, cura párroco da cidade universitaria de Gottingen donde estudiaon persoeiros de gran renome como Mao Tse Tung e Ho Chi Ming, definiu axeitadamente a importancia da xuntanza con estas palabras: "É unha iniciativa moi importante porque o que hoxe precisa a cultura é o contacto entre as persoas adultas. Cada quen ten problemas propios e é bo que se entere que outros xa os tiveron e resolvéronos. Iso imolo conseguir nesta I Semana de Estudios Históricos na que nos atopamos persoas de experiencia cultural e civilización diferentes. Andando a pe hai tempo de intercambiar ideas".

Monseñor Nikolaus, que xa estivo en Compostela seis veces, o ano 85 peregrinou a Santiago con outro crego dende Roncesvalles. Fala perfectamente o castelán, que aprendeu en Roma con compañeiros de Hispanoamérica. O seu grande interese por Galicia débese á que sendo párroco de Goslar, conviviu con moitos emigrantes galegos. O ano 72 —cántanolo como anécdota— administrou o bautismo á 56 nenos dos cales 27 eran fillos de galegos.

O pontevedrés Isidoro Millán González-Pardo, catedrático de grego no Instituto "Rosalia de Castro", de Santiago, especialista en indoeuropeo e correspondente da Academia de Historia, é autor dun importante estudio titulado "El mosaico del pavimento superior del edículo de Santiago y su motivo floral". El asegura que a presenza dos restos do Apóstol é irrefutable e argumenta: "Co meu traballo coído ter demostrado que, arredor do ano 200, na cámara sepulcral do mausoleo do Apóstol fíxose unha remodelación da mesma e elevouse o pavimento primitivo en 75 centímetros cubríndose este cun mosaico orlado cun motivo simbólico paleocristián. Este destinábase a recubrir unha fosa destinada a un personaxe cristián os restos do cal preexistían no propio mausoleo. Despois houbo cancelación do mausoleo ocultado que a tradición coñecía e que se descubriu no século IX".

Estreitos camiños que os participantes na "I Semana de Estudios Históricos" acometen con decisión e vontade, denantes de chegar ao seu destino.

Participantes camiño de Ligonde

Ricardo López Pachó, natural de León, é profesor de Relixión na Escola de Formación Profesional de Moaña. Doutorouse en Historia da Arte e ten publicados varios libros. Cando lle digo que son de Paradela, déixame abraído: el foi quen descubriu a importancia monumental e histórica da igrexa de San Facundo o ano 1976. A súa tese doutoral trata do románico no bispado de Lugo ó este do río Miño. Casualmente, o libro que estou a preparar sobre Paradela enriquecerase coas aportacións do amigo Ricardo e tamén coas de Isidoro, moi interesado nas etimoloxías de Agurtián e A Croa de Toural daquel concello.

Outras novas amistades da primeira xornada son Mercedes, compoñente do Grupo "Cantigas e Frores"; Tonia, Marisa e Nélica, de Santiago; Celia, Raquel e Ana, de Lugo, e, dós asistentes non peregrinos, Soengas, estudante de Periodismo en Barcelona, Leal Ynsúa, que nos manifestou o seu anxeo de trasladar os restos da súa esposa Xulia Minguillón a Lugo; o bispo Fray Xosé a quen felicitei polo seu sermón en galego e polo seu acertado propósito de visitar tódalas parroquias da Diocese (a maioría delas endexamais tiveran unha visita pastoral). É desacougante a súa declaración: "Eu gusto de empregar o galego —dixome— pero os sacerdotes dinme que os feligreses prefiren que se lles fale en castelán".

Un bo amigo crego que predica a verba de Deus na fala do pobo explicoume a razóns de que moitos compañeiros seus informen ó prelado mal: "Por falta de textos sagrados na nosa lingua, empregan o castelán pois teñen preguiza de axeitalos ó galego — eles mesmos".

CEBREIRO-TRICASTELA

De mañá cedo, e tras oír unha misa en latín, o profesor Ramón Izquierdo fixo unha detallada exposición das características arquitectónicas da igrexa de O Cebreiro, da importancia artística da imaxe da Virxe románica e do Cristo gótico así como do Santo Grial galego.

Yzquierdo Perrin é profesor da Facultade de Xeografía e Historia da Universidade de Santiago dende 1970. A él débese o importante libro "Arquitectura románica de la provincia de Lugo", Vol. I, editado pola Fundación Barrié de la Maza. Trata das igrexas románicas situadas ó oeste do Miño e pronto poderemos ter nas mans o segundo tomo referido ás igrexas da marxe esquerda do mesmo río.

Unha curiosidade coa que non contabamos foi ver un can deitado no presbiterio durante a celebración eucarística. "Polar" é un mastín do Pirineo que lle regalou un catalán ó doutor Valiña. "Bo cristián salvo a alma —cántanos o crego de O Cebreiro— o instinto de "Polar" é a fidelidade. Cando a campá chama ó culto relixioso, o can aparece na igrexa, ule as persoas, saúda a todos e, logo, séntase detrás do altar. Tamén el foi romero a Compostela. Nunca se separaba de min e ía tan achegado para defenderme que molestábame ó andar".

A primeira etapa de 21 kilómetros con visitas ás igrexas de construción medieval, estilo que poderíamos considerar de montaña, en Liñares, Hospital da Condese e Fonfría do Camiño, rexentadas por Xesús Mato que sumouse ós actos, foi dura por costaneira. Non foi doado subir ó alto do Poio (1.337 m.) pero a indescribible visión panorámica era unha regalia. O paso polos pobos, nembargantes, é esmagador. A punto de rematar o século vinte, aínda non están saneados e o trollo e a lama fan intransitables os camiños.

En Fonfría xantamos nunha palleira e, o dispórmonos a reemprender camiño, unha chuvia torrencial alonga a sobremesa. A organización solicita os servicios dun autocar para cumprir o resto da etapa pero os mellor equipados contra as inclemencias do tempo deciden ir a pe.

"Miss Simpatía" —María do Carme García— ó subir ó autobús dille ó chófer: "Señor conductor, non pense que lle imos cansos. Tivemos que recoller a mesa".

En Ramil amaina a chuvia e seguimos a pe o descenso ata Triacastela maravillados ante os frondosos castiñeiros centenarios que abeirán o vello Camiño Francés. Ó entrar no pobo, asentado nunha estreita veiga rica en variadas árbores frutais, os foguetes anuncian a nosa chegada e o alcalde, Xosé Antonio Pérez, con membros da Corporación e o párroco, Augusto Lozada, recibennos namentres a Banda Municipal de As Nogais interpreta música popular.

Despois de oír a documentada conferencia pronunciada polo doutor Elias Valiña, que tratou de "El Camino de Santiago. Fundamentos Jurídicos", asistimos á cea que presidiu o delegado de Cultura da Diputación Provincial de Lugo, Alfredo Sánchez Carro. El informounos da razón de que o río que pasa por Triacastela teña dúas denominacións: Oribio e Sarria. "Nunha xuntanza celebrada neste pobo co gallo da inauguración do monumento ó Peregrino o Ano Santo de 1965, propuxen que o río fora chamado Oribio debido a que nace no monte do mesmo nome. Os concellos de Triacastela e Samos aceptaron a idea pero o de

Sarria desanrrouna por un só voto. De aí nace o mesmo río con dous nomes. O pai Mauro bendiciru as augas dicindo: "Eu chamoche río Oribio e cada quen que che poña como queira".

Victor L. Villarabid, puntual cronista da I Semana de Estudios Históricos, ó día seguinte aportaría datos documentais para demostrar que o río foi denominado sempre río Sarria dende as súas fontes. Nembargantes nós puidemos comprobar que Obras Públicas, en Triacastela e Samos, sinalizouno de acordo coa proposta de Alfredo Sánchez Carro.

TRICASTELA-SAMOS

Cun poema de Machado adicado ó camiñante, lido, diante do monumento ó Peregrino, por Jean Claude Benazet, francés, profesor de lingua castelã en Bar le Duc, proseguimos camiño ata Lusio, pasando por San Cristobo do Real.

¡Que pena ver profanado o histórico pazo onde nacera o gran matemático Vázquez Queipo. Un capitel fica no chan cuberto de bosta. A carón, unha columna rota e artísticas portas talladas fican ó vintimperio!

Desacougados pola profanación de Lusio, seguimos a Renche e San Martín do Real atravesando paraxes de ensoño que o amigo Anxel, de Pedrafita, encárgase de recoller coa súa cámara e chegamos a Samos donde, pola tarde, escoitaríamos a conferencia pronunciada polo profesor Izquierdo Perrin sobre "El Arte en el Camino de Santiago" e asistiríamos á actuación do Orfeón Lucense dirixido polo mestre Xosé Castiñeira.

Don Pedro de la Portilla, mallorquin con quen falei en catalán é o restaurador do monasterio e el foi o cicerone que nos aglauiou a todos cando, diante da cela que ocupara o esgrevio vate Ramón Cabanillas, pronunciou en perfecto galego un longo fragmento do seu poema "Samos".

Hai anos critiquei nun artigo o feito de que Samos non se identifique con Galicia e o seu idioma como acontece na abadía de Montserrat. Nesta ocasión comprendín ata certo punto a posición dos monxes. De dezaseis relixiosos, só dous son galegos. O prior é o leonés pai Miguélez. Hai dous teólogos, un novicio e tres legos. Certamente non se pode comparar Samos con Montserrat donde a comunidade, moito máis numerosa, está composta por cataláns e a Virxe non só é un feito relixioso senón que ademais é un símbolo social do pobo catalán.

SAMOS-SARRIA

A paisaxe durante a terceira etapa á beira do Oribio, ou Sarria, segue a facernos máis levadeira a dureza do camiño. A bucólica estampa de largacías pradeiras, mestos souts, transparentes regueiros e pequenas aldeas como Sivil e Perros, lugar de nacemento da nai do ilustre polígrafo Pai Sarmiento, chega ó máximo no cume do castro de Calvor onde contemplamos a vizosa veiga de Sarria. O descenso cara a moderna vila é unha ledicia e o recibimento ó son das gaitas de "Meigas e Trasgos" dá azos para subir a costaneira rúa ata o convento rexentado polos pais mercedarios.

O Prof. Dr. D. Carmelo Lisón Tolosana, no intre da súa lección maxistral no Cebreiro

Unha das explicacións en Vilar de Donas

Cinco monxes e tres irmáns legos compoñen a pequena comunidade. O comendador, Francisco Gavalanes, é ourensán. Estudiu en Salamanca e foi misionero en Bolivia durante dez anos. En Potosí, a 4.100 m. de altura, cun sol agostador polo día e con temperaturas de ata 20º baixo cero pola noite, realizaba o seu labor pastoral con ilusión pero, por razóns de saúde, viuse na obriga de voltar a España. Home aberto, falador e cheo de amabilidade, amostrounos as dependencias donde nos albergaríamos e confraternizou con todos. A austeridade conventual só a notariamos no horario cando remarcou a pesar de algunhas protestas: "As dez da noite as portas pecharanse ata as sete da mañá".

A seguido da maxistral lección do doutor Anxel Rodríguez na igrexa conventual encól do tema "Influencia del Camino sobre el desarrollo de la España Medieval", e da actuación do Grupo Musical "Taranis" e de "Meigas e Tragos" nos xardíns de La Unión, Peter Klemensberger, Eleuterio Alvarez e mais eu visitamos a vila. Peter, con quen fixemos unha gran amizade, é profesor de Historia en Zurich. Fixo sete viaxes a Compostela, o último como peregrino dende Roncesvalles. Eleuterio é profesor de Historia Medieval en Santiago e ten publicado importantes traballos como "El yantar y el hospedaje foral en el sur de Galicia (1340-1450)" e "Aproximación al estudio de las Sernas en la Galicia Bajo-medieval".

De volta ó convento súmase a nós Olegario Díez, barcelonés de nacemento e madrileño de adopción, que estudou Farmacia en Compostela e fixo a pe o Camiño Francés dúas veces dende Roncesvalles e unha dende Somport por motivos relixioso-culturais, segundo propia afirmación. Tamén se nos uniria Alicia Baamonde, profesora en Lugo, que nos presentou ó seu esposo, o escritor Paulino García Seco, a quen tiña lido tantas veces no xornal "El Progreso" pero que non coñecía personalmente. ¡Que gran satisfacción produce coñecer aquelas persoas que un admira a través da súa obra!

SARRIA-PORTOMARIN

Santiago de Barbadeo é unha xoia arquitectónica. Unha vez máis, Yzquierdo Perrin, con facilidade expresiva cautiva a atención de cantos seguimos a descripción que fai do monumento.

Na localidade prehistórica de Sancti Michaelis, Elias Valiña encamiñanos ó castro en cuxa ladeira oeste el foi o primeiro que situou a poboación, hoxe

O Presidente da Deputación, Francisco Cacharro Pardo, recibe a bendición na igrexa de Santa María A Real de O Cebreiro

desaparecida, que figura no Codex Calixtinus. E tras cinco horas de camiño chegamos a Ferreiros, en terras de Paradela, fronte a Randufe, lugar donde eu nacín, na outra vertente do Loio, e xantamos na vella escola da parroquia, hoxe abandonada, que Elias Valiña pretende rescatar para pousada do peregrino.

Xosé Luis Pérez Mudarra, encargado e cámara do vídeo que recollerá en imaxes os feitos principais da I Semana de Estudios Históricos, con Manuel Pérez Sánchez, Xaquín Sánchez e Carlos Ouro, non cansan de filmar. Xosé Luis é catalán, da provincia de Lleida, e dende o primeiro intre sentímonos máis vencellados pola lingua do Principado. Como profesional de Artes Gráficas e rexente da imprenta da Diputación Provincial de Lugo. Tamén estudou no Instituto Oficial de Radio e T.V. de Madrid.

O realizador do documental é Xoan Carlos Fernández Pulpeiro, xefe da Sección de Cultura da Diputación, con experiencia como xornalista en "La Voz de Galicia" e en T.V.E. O longo dos oito días que duraría a I Semana de Estudios Históricos, Xoan Carlos sería o incansable e atento xefe da organización que contaría coa axuda do incombustible Xoan Manuel Balboa.

Durante o xantar, Xoan Ferreiro, alférez da Cruz Roxa, cóntanos que vai cursar 4º de Historia en Santiago. Elisa Ferreira, impartirá no devandito curso Historia Medieval. Profesora e futuro alumno fixeron axiña unha amizade que esperamos siga en aumento ó longo do xa próximo curso.

Hai que sulñar algo que os xornais non publicaron. Un aplauso unánime acolleu á Víctor L. Villarabid, cronista destas xornadas. O xornalista, recentemente nomeado cronista oficial do Concello de Portomarín, sentiuse sorprendido e manifestou: "Asómbreme que cumprir unha obriga sexa motivo de felicitación".

O reempredernos viaxe a Portomarín dialogamos con Celia Castro, profesora de Arte na Escola de Artes Aplicadas; Luis Bruzos, director do Instituto "Anxel Fole"; Basilio Chamosa, que o próximo curso impartirá Historia no Instituto de

Vehículos de apoio, seguiron no seu recorrido os peregrinos

Lalin; co segoviano Juan Antonio Galván e con Filiberto Álvarez que o Ano Santo de 1982 peregrinaron xuntos dende León ata o sepulcro do Apóstol sendo portadores dunha carta dirixida ó Cabildo compostelán. E, en chegando a Pena, sorprendéndonos ver que Jean Claude estreita entre os seus brazos unha señora do lugar. "O ano 81 —contaríanos pouco despois— vindo en peregrinaxe, entramos nesta casa para mercar que comer e non só non nos quixeron cobrar senón que, por riba, déronnos pan recién saído do forno, chourizos e xamón para seguir viaxe. Dende aquela, únenos unha fonda amizade". ¡Maravillosa lección da hospitalidade do noso pobo!

PORTOMARIN

Portomarín ben merecía un día completo. Máis que para descansar, para adicar horas ó estudio das conclusións da I Semana de Estudios Históricos que se farían públicas no acto de clausura en Palas de Rei.

Eu, que tantas veces estiven en Portomarín, endexamais sentira tal nostalgia polo vello pobo aulagado como nesta ocasión ó escoitar as detalladas explicacións do alcalde, Eloi Rodríguez López, que nos acompañou ó antigo emprazamento da igrexa de San Xoán, ó descuberto por mor da prolongada seca deste verán. ¡Que acolledor debía ser o Portomarín vello alongándose á beira do Miño, cos embarcadores arrancando do paseo do malecón, os caneiros no medio da canle fluvial e as ricas ribeiras cubertas de cepas, árbores frutais e hortas que producían incluso azafraán!

Outra vivencia novedosa sentina ó camiñar a 27 metros de altura polo paseo de ronda da igrexa, restaurada recentemente pola Consellería de Cultura. Accédese ó adarve por unha escaleira de caracol cun descanso na balconada interior debaixo do enorme rosetón donde se aprecia a grandeza da nave do templo. O párroco, Antonio López, acompañado polo alcalde, síntese satisfeito da eficaz solución dada, inda que non sexa a máis artística, para impedir a filtración de augas e asómbraos cando nos di que a fábrica da igrexa trasladada ó novo Portomarín componse de 14.000 pezas de cantería.

Yzquierdo Perrin explicáanos demoradamente as solucións arquitectónicas e a arte mateana que enriquece o orixinal monumento medieval e Ricardo López Pacheco aglaianos coas súas interpretacións bíblicas e evanxélicas.

"A figura central do timpano da porta sur —afirma o profesor, e pensamos que cun acerto total— non é San Nicolás como se pensa. É Xesús Pontífice que ten á dereita ó profeta David tocando a arpa e, á esquerda, ó apóstol San Pablo".

A conferencia pronunciada polo profesor de Historia Medieval da Universidade de Salamanca, José Luis Martín, encól de "Las Ordenes Militares en el Camino de Santiago" confeso que me defraudou. Restou importancia ós cabaleiros de Santa María de Ribaloixio e tildou de fachendosas determinadas cirimonias de órdenes militares sen cometido na actualidade, o cal suscitou un coloquio costestatorio e serviu para enterarnos de que monseñor Nikolaus é prior da Orde do Santo Sepulcro e que don Isidoro Millán é conde de Quirós, títulos que levan con gran dignidade.

A aspiración do pobo nove de Portomarín, que celebrará o 25 aniversario a comenzo da primavera do próximo ano, segue sendo a reapertura do parador que FENOSA construíra para promocionar o Camiño de Santiago e o propio pobo. Unha das conclusións da I Semana de Estudios Históricos é solicitar a solución do problema suscitado polo peche da institución turística o 15/5/84. Clama ó ceo que o Estado manteña pechado o edificio e permita que se deteriore en troques de promocional. Se non é quen de rehabilitalo que o ceda ó Concello. ¡Prende, quizais, que se esborralle en por si coma algúns vellos pazos e igrexas que visitamos ó longo do Camiño Francés?

O programa cultural, en Portomarín, pechouse cun concerto de música medieval a cargo do Grupo de Cámara de Compostela con gran autenticidade en canto a interpretación de obras, emprego de instrumentos e aplicación das letras. Lástima que a acústica da igrexa, tan boa para corais, non favorecera a presentación do grupo que, sen lugar a dúbidas, ten un nivel internacional.

PORTOMARIN-PALAS DE REI

A marcha ata o alto de Castromaior de Ligonde (756 m.), pasando por Gonzar, Hospital e Ventas de Narón é cada vez máis montesía. A vexetación frondosa trócase en extensos matorrais de toxos e xesteiras nos que se intercalan alfombras de carqueixa.

A grata novidade desta quinta etapa é a coincidencia dos peregrinos co intre en que se está a colocar un dos monolitos anunciadores do Camiño Francés, fitos anunciadores da ruta xacobeá que nos guiarán xa ata o límite da provincia. O só feito da sinalización que se está a realizar abundaría para aplaudir a iniciativa do Presidente Cacharro Pardo que tivo a sagacidade de porse ó fronte do movemento xacobeo que está a rexurdir en España e Europa.

Vilar de Donas é o derradeiro monumento que visitamos no vello camiño, construción pre-gótica que nos describe o profesor Ramón Yzquierdo con toda clase de detalles. É tal o engado medieval que encerra o templo que monseñor Nikolaus non dúbida un intre en cantar un himno gregoriano que ecoa solemne no sagro recinto. As cinsas dos cabaleiros de Santiago que xacen na vella igrexa deberon estremecer de ledicia namentres unha raiola de sol iluminaba as sinxelas meixelas das donas pintadas na ábside.

Dende o alto do Rosario baixamos a Ave Nostre-Lamelas e entramos en Palas donde nos agardaban o parlamentario Fernando Pensado, a Corporación presidida por Manuel Santos Varela e o crego Manuel Failde Cortizo. Era noite pecha e o cansancio notábase arreo. Durante a cea, Nélica Ferreiro Dacoba, profesora da Escola de Formación Profesional de Santiago, sentíase satisfeita de ter chegado o seu propósito. "É mester consumir glucóxenos —aconselláranos en Poio— para non desfallecer". María Rúa e Toña Garabal comentaban con Mercedes e Anxeles os pequenos atrancos da longa xornada. Joaquín Muñoz, cordobés residente en Barcelona, peregrino o ano 85 dende Puente la Reina, explicaba con satisfacción que era a décima vez que visitaba Galicia.

PALAS DE REI-CAMPANILLA-SANTIAGO

Si San Xulián do Camiño e Ponte Campaña, na vertente do río Pambre, son lugares paradisiacos, non o é menos o camiño real (Km. 61) que sube entre

Participantes co alcalde do Concello de Palas de Rei, diante do Pazo de Pambre

frondosos carballos ata preto de Porto de Bois donde Elías Valiña nos conta os atrancos que foi mester salvar para recuperar 500 metros de Camiño Francés onvertido en prado.

En Campanilla, etapa final da peregrinaxe a pe, orballaba e apetecía un café para escorrentar a friaxe. Con don Elías entramos nun pequeno establecemento no cruce da carretera Lugo-Santiago. Alí estaba Anxeles Robados "a peregrina Etería" —garimoso alcume que se lle ocorreu ó noso acompañante— filla de emigrantes, nacida en San Sebastián. A dona do bar recoñeceu ó crego de O Cebreiro e manifestoulle o seu agradecemento polo labor que está a facer para promocionar o Camiño de Santiago. "Para os que nos dedicamos á hostelería —afirmou— é moi importante. Este ano pasaron moitos peregrinos e déusenos un caso moi curioso. Uns belgas que traían un can pagáronnos pensión completa por el coma se fora un cristián".

No castelo de Pambre, que eu visitara hai oito anos con Anxel Fole, agardábamnos o dono, don Manuel Taboada Roca, conde de Borraxeiros, e o seu fillo Manuel Taboada Fernández, parente de don Isidoro Millán.

Na anterior ocasión da miña estancia no Castelo, as estancias servían de cortes para as vacas. A ruína semellaba imminente. Hoxe a granxa está aparte e obrouse algo inda que queda moito por restaurar. "Levo traballado moito —dinos o fillo do conde— e teño o proxecto de facer un parque con especies do país. Tamén pensamos instalar axiña no castelo un arquivo da nosa propiedade que é dos máis completos de Galicia".

O Presidente da Diputación Provincial de Lugo, Francisco Cacharro Pardo, clausurou a I Semana de Estudos Históricos en Palas de Rei tras facerse públicas as conclusións que él prometeu estudar e, aínda que non estaba programado en principio, a organización facilitou o traslado a Santiago, donde o señor Cacharro fixo a ofrenda ó Apóstol e o doutor Valiña oficiou a Misa do Peregrino.

Participantes na "I Semana de Estudos Históricos", na ofrenda ao Apóstolo na Catedral de Santiago

Nementres acudía ó camerín do Señor Santiago para darlle a tradicional aperta parecíame estar oíndo as verbas do Presidente no acto de clausura: "Felicitovos porque soubestes camiñar unidos e elo contribuíu a estreitar lazos de amizade e a sabervos comprender uns ós outros... É mester reconstruír o espírito de Europa e as crencias históricas...".

PEPA LOBA TAMEN FACIA BOAS OBRAS

Laura é unha rapaza de Santiago licenciada en Historia que, coma tantos outros, atópase sen emprego. De volta da visita a Pambre, contanos o que lle aconteceu a unha irmá da súa tataravoa. Ela oiullo a unha vella sendo nena. O constructor da carretera Lugo-Santiago, tataravó político de Laura, era de orixe vasco e apelidábase Leiciaga. O tal señor estaba casado cunha alemana cuxa irmá —a tataravoa carnal da nosa comunicante— tiña unha hospedería en Labacoia. Sucedeu que unha banda rival de Pepa Loba preparou o asalto á casa de Leiciaga sabedores de que ó día seguinte ía pagar ós seus traballadores. Pepa Loba, que era amiga da dona do constructor delatou ós atracadores e a esposa de Leiciaga burlou ós ladróns agachando o diñeiro nun pozo negro.

Pepa Loba non era, pois, tan ruín como se di. Tamén ela tiña bos sentimentos e era quen de facer boas obras.

XENTES NO CAMIÑO

Ó longo das oito xornadas de peregrinación, o doutor Elías Valiña non perdía ocasión de invitar ás persoas que se nos cruzaban para que se incorporaran ós componentes da I Semana de Estudos Históricos. As respostas foron varias pero sempre, agás nunha ocasión, moi propias do medio rural galego que dificilmente se manifesta abertamente. Vede uns exemplos:

—¿Ven con nós, señora?

—Eu voulle ó contrario.

—¿Súmese á peregrinación!

—Vaían indo.

—¿Ven?

—Pró ano.

—A ver logo se non se esquece.

—A ver se me chaman.

—Por que non nos acompañan, señoras?

—Non damos andado, que somos moi vellas. ¿Que teñan bo viaxe!

Caso para cavilar foi o que me sucedeu a min. Unhas compañeiras preguntáronlle a un velliño en castelán canto faltaba para chegar a Palas de Rei.

—Seis kilómetros, contestoulles.

E eu preguntéille en galego se quería peregrinar con nós e respondeu:

—Vostede non é de lonxe porque fala coma nós. (Pouco se maxinaba el que as rapazas eran tan galegas coma min).

—¿E agrádalle, logo, que lle fale en galego?, volvin a preguntarlle.

—Si, contestou con firmeza, porque é a maneira de nos entender mellor.

ORGANIZACION PERFECTA

Inesquecibles xornadas as que vivimos dende o acto da inauguración no Cebreiro ata chegar a Santiago de Compostela. Protección Civil, Cruz Roxa, a Patrulla Motorizada todo terreo, o Mario, adiante e atrás cabaleiro na súa trial, os responsables de transportar as literas e o xantar, os servizos sanitarios do médico Anxel López Rodríguez e do A.T.S. Xoán Manuel Mayo Romero... todo saíu á perfección.

Non é de extrañar que, practicamente, non houbera mester de coidados médicos. Con Anxel á beira é difícil enfermarse. El é unha canteira inagotable de contos. Penso que moitos achegábenselle porque os seus chistes facían esquecer as manietas. Púdeno comprobar. No autocar, de regreso a Palas de Rei, recibín un forte croque na cabeza. Blanquita Seijas esbarara e batara co seu bordón na miña cabeza e durante uns intreos vin as estrelas de Libredón. A rápida presenza do médico fixome esquecer o golpe. O doutor Anxel López recórdame os curandeiros sicólogos de Alvaro Cunqueiro, coa ventaxe de que el, ademais, sabe medicina.

Manuel Rodríguez López